

Post-insan çağında cinsellik¹

Slavoj Žizek²

Çeviri: Rodi Haznedaroğlu³

Öz

Makale 1920’lerde yazılmış Platonov’un romanlarının yaygın bir yorumunun eleştirisiyle başlamaktadır. Bu romanlar, Stalinist ütopyanın ve katastrofik sonuçlarının eleştirel bir tasvirini sunmaktadır. Makale, bahsi geçen romanların Stalinizmin bir eleştirisi olduğunu ifade eden yorumlara karşı çıkmakta ve bu romanları 1930’lara sirayet etmiş olan geç dönem Stalinizme karşı çıkan gnostik-materyalist ütopyanın bir eleştirisi olarak görmektedir. Makale, “biyokozmizm” olarak ifade edilen günümüzün tekno-gnosis ütopyasının görünüşleriyle yüzleşmekte, burjuvazinin son güçlü karşı devrimi olan artı-değer olarak cinselliğe odaklanmaktadır. Gnostik-materyalist eleştirinin ortaya çıkışını ayrıca Platonov’un makalesi olan “Anti-Sexus”un içinde mastürbasyon cihazlarının ilanı olarak da görmekteyiz. Metin, bu cihazı, aletlerin (Lacan’ın les lathouses olarak tanımladığı), yalnızca insanı tamamlayıcı olmayan, daha çok insanı dilsel varlık olarak cinsiyetlendirilmesine olanak sağlayan “ölmeyen” organların çoğalması bağlamında tartışmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Budizm, haz, Gnostisizm, materyalizm, Platonov, cinsellik, Stalinizm

Çeviri

Translation

Geliş - Submitted: 23/02/2021

Kabul - Accepted: 26/06/2021

Atıf – Reference: Žizek, S. (2021). Post-insan çağında cinsellik, Çev. Rodi Haznedaroğlu. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 7, 151-161.

Sexuality in the posthuman age

Abstract

The article begins with a critique of the prevalent interpretation of Platonov’s novels from the 1920s. These novels supposedly present a critical depiction of the Stalinist utopia and its catastrophic consequences. The article argues against such an interpretation by demonstrating that the aforementioned novels do not present a critique of Stalinism but rather a critique of the gnostic-materialist utopia against which late Stalinism reacted in the early 1930s. The article critically confronts various aspects of this utopia of “biocosmism” as the forerunner of today’s technognosis, focusing primarily on its tendency to surpass sexuality as the last stronghold of the bourgeois counterrevolution. This aspect of the critique of the gnostic-materialist utopia is also at work in Platonov’s essay “The Anti-Sexus,” conceived as an advertisement for a masturbatory device. The text discusses this device in the context of the proliferation of gadgets (what Lacan called les lathouses), the “undead” organs which are not mere supplements of the human organism but rather provide the key to the sexuation of human beings as beings of language.

Keywords: Buddhism, enjoyment, Gnosticism, materialism, Platonov, sexuality, Stalinism

Cinsel aşktaki derin güvensizlik, Platonov’un 1920’lerde piyasaya çıkan çalışmasının ana özelliğiydi. Bu dönemdeki büyük romanları –*Chevengur* ve özellikle *The Foundation Pit* (*Çukur*)– Stalinist ütopyanın ve korkunç sonuçlarının eleştirel bir yorumlanışıydı. Çalışmaları birer hedef şaşırtmaydı. Neden mi? Platonov’un bu iki esere dayanan ütopyası Stalinist komünizmin aksine 1930’lu yılların erken döneminde olgunlaşmış Stalinizme karşı duran

¹ Žizek, S. (2016). Sexuality in the posthuman age. *Statis*, 4(1), 54-69. Bu makalenin orijinalinden aynı çevirmen tarafından yapılan üç paragraflık Türkçe çeviri, “zizek.uk” adlı sitede 2016’da yayınlanmıştır. Erişim adresi (29 Haziran 2021): <https://zizek.uk/post-insan-caginda-cinsellik/>

² Profesör, Ljubljana Üniversitesi, Felsefe Bölümü

³ Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, E-posta: rhaznedaroglu93@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-4650-0417

gnostik materyalizme dayanıyordu. Bahsedilen ütopyada, biyokozmizm de denen ve etkileyici bir şekilde bugünün teknolojik bilgeliğine doğru hareket eden bir müjdecisi olarak üstün geldi. Bu düşünce şaşırtıcı bir şekilde hızlı yayıldı ve yüzlerce binlerce insanı etkiledi ki buna Troçki de dahildir. Bu etkilenme sonucu o da harekete katılmıştır (Lenin'in kendisi bu konuda şüpheli davranan birkaç kişiden biriydi). Politik-ekonomik gücü ele geçirdikten sonra, işçi sınıfının etkileyici bir zafere ulaşması ancak insan olmanın genetik, fiziksel, biyolojik yolunun tekrar modelizasyonundan geçmekteydi. Güç ele geçirildikten sonra, burjuva karşı devriminden son kalan şey cinsellik olmuştu. Dolayısıyla plan yeni sosyalist insanı yaratmaktı. Bu durum yalnızca Stalinist yeni eğitimle yapılmayacak aynı zamanda biyogenetik müdahalelerle de olacaktı. Burada özgün bir teolojik anla karşılaşıyoruz.

Yeni sosyalist insan bundan sonra cinselliğe ihtiyaç duymayacaktı. Ama hangi nedenle? Yalnızca yeniden üremenin biyogenetikle yapılacak olmasından ve seksin ortadan kalkacak olmasından değil; aynı zamanda Malebranche'a çok yakın bir nedenle böyle olacaktı. Sıradan hayatlarımızda bedenlerimiz çok hassastır, örneğin acıyı çok hızlı bir şekilde hissederiz. Ama Yeni Komünist İnsan'da acı, bilginin bir formu olacaktır. İnsan olmanın fonksiyonu makineyi andıracaktır: Eğer çok sıcak bir şey olursa ölçüm yapacak bir aletinize size o şeyin çok sıcak olduğunu söyleyecek; hissetmeye gerek kalmadan bilgileneceğiz. Yani amaç yeni insan'ın hislerine direkt olarak bağlı olmamasıdır: Duygular, acı vb. ama en yoğun fiziksel duygular saf bilgi için bir işaret olarak algılanacaktır. Malebranche'a ara nedencilikten bilindiği gibi the Fall'u (cennetten atılma) şöyle tanımlar: Cennetten atılma Adem'in Havva'nın çıplak vücuduna bakıp hemen etkilenmesiyle gerçekleşti. Cennette insanlar ütöpik komünist rüyadaki gibiydiler, sevişirlerdi ama birbirlerine bağlı değillerdi.

Bahsedildiği gibi, Troçki de biyokozmizmin yandaşlarından biriydi. Yazılarında birinde şöyle diyordu:

İnsan nedir? Kesinlikle bitmiş ya da harmoniye sahip bir oluş değildir. Hayır, insan hala yüksek derecede garip bir varlıktır. İnsan, bir hayvan olarak planlı bir şekilde evrimleşmedi. İnsanın evrimi kendiliğindenci bir şekilde gelişti ve birçok çelişkiyle birikti. İnsanın fiziki ve duygusal yapısının gelişiminin ve tamamlanışının eğitimi ve düzenlenişi problemi, sosyalizmin temelleri içinde aranması gereken çok büyük bir sorundur. [...] insanın yeni "gelişmiş bir versiyonu" nu üretmek komünizmin gelecekteki görevlerindedir. Buna ulaşmak için öncelikle insana dair her şeyi öğrenmemiz gerekir: Anatomisi, fizyolojisi... Fizyolojisi aynı zamanda onun psikolojisidir. İnsan kendisini incelemeli ve kendisini hammadde olarak görmelidir ya da daha iyisi yarı işlenmiş bir madde olarak görmeli ve demelidir ki: "En sonunda, sevgili homo sapiens, senin üzerinde çalışacağım. (Figes, 2001, s. 447)

Tüm bunlar yalnızca kendi başına teorik fikirler değildir. Aksine sanatta, mimarlıkta, psikolojide, pedagojide ve organizasyonel bilimlerde yüzlerce ve binlerce insanı içeren bir gerçek yığın hareketinin ifadesidir. Platonov'un eserlerindeki gerçeklikler aynı zamanda Zamyatin'in Stalinizmin bir eleştirisi de olan distopik romanı biz, için de geçerlidir. Bu eserde de pre-Stalinist ütopyanın eleştirisiyle uğraşmaktan ziyade Stalinizmin oldukça tepki gösterdiği 1920'lerin devrimlerine bağlı gnostik-ütöpik öngörülerle ilgileniriz. Bu durum elbette Stalinizmin herhangi bir rehabilitasyonuna işaret etmez hatta yüzeysel anlamına saldırır. Bugünkü insanlar avangart sanatın o günlerde yeterince popüler olmadığını unutmayı tercih ederler ve 1920'lerin sonlarında ve 1930'ların başlarında Stalinizmin kültüre müdahalesi olan sosyalist realizmin yenileme hareketinin zirve yaptığı dönemin oldukça popüler olduğunu kabul ederler. Stalin, takipçilerine avangart hayaller çağını sonlandırmaya dair söz vermişti. Ayrıca sıradan insanların aşk, tutku ve hassasiyet gibi duyguların artistik ifade edilişlerine geri döneceğine dair de söz vermişti. Althusser, Stalinizmin hümanizmin bir formu olduğunu ısrarla belirttiğinde doğru söylüyordu. Stalinizm o zamanki suç ve suçlu üreten sisteme rağmen hümanizmi yeniden tanımlamıştır. Stalinist sahte yargılamaların, mahkemelerin anlamı neydi? Suç, suçluluk, pişmanlık gibi kavramları yeniden tanımlayıp (bunun gerçek hayatta ne korkunç olduğunu bilirim) resmi olarak mağdurlara bazı durumlarda insan gibi davrandılar. Ama buna

karşın, kendini nesneleştiririnin bir yolu olan tekno-gnostizmle; karşı devrimciler herhangi bir mantiki niyetle suçlu olarak düşünülmediler. Onlar genetik olarak düzeltilmeleri gereken arızalı birer makineydiler. Suç kategorileri gibi tanımlar yoktu. Örneğin Bolşeviklerin yaptığı ilk şeylerden biri idam cezasını kaldırmak oldu. Ama sonra iç savaşta yakaladıkları rehineleri en hızlı şekilde vurarak öldürdüler. 1919 yılında Batılı liberaller bunu protesto etti: “Kendi ilan ettiğiniz şeyi ihlal etmiş olmadığınız mı?” Alacakları cevabı aldılar: “Ama bu idam cezası değil, bir temizlik hareketidir.” Tekrarlamak gerekirse Althusser, Stalinizmin hümanizmin bir formu olduğunu söylerken doğru söylüyordu; 1920’lerin post-insanlığında gnostik ütopya için bu radikal gerçeklik geçerliydi.

Platonov bu pre-Stalinist ütopyik öz ile kalıcı bir diyalog kurmuş oldu. Stalinizmin ve onun kültürel karşı devriminin yükselişiyle, diyalogun koordinatları değişti. Platonov elinde olmayan sebeplerle değişti ve konformist sosyalist realist bir yazara dönüştü- ve problem de burada yatmaktadır. Bazı eleştirmenler onun geç dönem romanlarını kabul etmemektedir, özellikle de 1935 yılında yayımlanan *Ruh* adlı romanı Stalinizmle bir uzlaşma olarak görülmektedir. *Ruh* romanı hala ütopyik grubun, ulusun, yaşama arzusu bitmiş marjinal çöl toplumunun portresini sunarken, koordinatlar tamamıyla değişti. Romanın kahramanı Moskova’da eğitim görmüş bir Stalinist eğitimcidir ve çöle giderek ulusunu, topluluğuna tanıtır, bilimsel ve kültürel gelişme kaydederek çöldeki insanların yaşama arzularını canlandıracaktır. Ama romanın sonunda kahraman diğerlerine bir şey öğretemediğini kabullenmek zorunda kalır ve bu değişim, cinselliğin radikal bir şekilde değişen rollerine işaret etmektedir. Platonov’un son eserlerinde etkileyici bir şekilde Hollywood formülüne çok yakın bir şey buluyoruz: Çift olmanın inşasına olanak sağlayan ulusun ortadan kalkışı.

Bu bizi “*Anti-Sexus*”a (Platonov, 1926) getirir ve üç yönelimde birbirinden bağımsızdır hatta birbiriyle çelişiktir ki bu makalenin arka planını oluşturduğunu düşünüyorum. İlk olarak the Fall (cennetten atılma)¹ ile bir gnostik cinsel eşitlik söz konusuydu. Platonov 19. yüzyılda varolan “Skoptsi” adlı tarikatın çok etkilenmişti. Rusya ve Doğu Avrupa’da yayılan bu tarikatın ismi üyelerinin gönüllü olarak kendilerini kısırlaştırmasından almıştı. Bu gnostik yaklaşıma bütüncül düzenlemenin biyoteknolojik göstergesini, hatta cinselliğin terkedilişini ve kapitalist tüketimi de eklemeliyiz. Modern biyoteknoloji eski gnostik hayal olan cinsellikten kurtuluşu anlamada yeni bir yol sunmaktadır. Kapitalizmle ortaya çıkan bu alet, kendisini nihai amaç olarak gösterir. Platonov’un eserinde bu durum, kendisini gizli bir öge olarak bulundurur. Bu yeni mastürbasyon aleti kendisiyle beraber üç hatta dört eğilim getirmektedir: Gnostik tinselcilik, modern bilimin saltanatı, Sovyetik yaşamın bütüncül düzenlemesi ve artı-değer üreten metanın kapitalist evreni. Bu eğilimler arasında çoklu ilişkiler bulunması mümkündür. İlk olarak tekno-gnostik görünüm vardır. Post-insanların teknolojik-düzenlenişinin tinsel çöküşünü anlatır.

Sonrasında ise en dip orgazm deneyimlerimizin kapitalist metalaşması yer alır ve sonuncu olarak ise cinselliğin üstesinden gelinilen post-insan eğilimlerimiz bulunmaktadır. Platonov’un “*Anti-Sexus*” eserini belirgin bir şekilde basit anlatımına rağmen zengin kılan şey genel bir “kavramsal harita”dan yoksun olmasıdır: Mastürbasyon makineleri bu koordinatların neresinde yer almaktadır? İlginç olan şey şudur ki, benzer bir kutlama Stalinizmin seksten arındırılmış yaşamsal enerjisinde de bulunmaktadır. İlk Stalinist beş yıllık planın tüm hareketliliği, cinselliği burjuvazinin kalan son direnişi olarak görüp savaşmaya çalışmasına rağmen, cinsel enerjinin iyileştirilmesi sosyalist mücadelenin yenilenmesine fayda sağlamadı. 1930’ların başlarında Sovyet medyasında farklı tonlarda kimi reklamlar yayılmıştı ve eczanelerde “spermin-pharmakon,” “spermol,” ve “sekar sıvısı (extractum testiculorum)” (Platonov’un eserinde çevirmenin notlarına bakmak için, 2006, s. 206) adlarıyla kimi ilaçlar satılmaya başladı. Platonov devam eden değişim sürecinde baskın libidonal ekonomiye en iyi

¹ Ayrıca bkz. Zizek, “Hayvandan Yaşamsal Gücün Eğitime” Timofeeva’da (2012, s. 6-12).

şekilde uyum sağlayan aletini tasarladı ki bireysel cazibe bir ilişkiden diğerine hepsinin yerini aldı. Lacan'ın ilk kez olarak neologizm les lathouses -tüketici obje- olarak bahsettiği bu aletler, libidoyu çok özel hazlara ulaştıracağı vaadinde bulunur ama aslında kendi yokluğunu yeniden üretir. Ancak bu kadar ileri gitmeden önce distopik roman da denen erken dönem çalışmalarını vurgulamak isterim. Platonov kesinlikle özgün çalışmalarda bulunuyordu. Bolşevik tutkunun bir nihilist açılış gösterimiydi ki en açık şekilde *Çukur* çalışmasında bu görülebilir. Komünizmin evi olacak olan devasa binaların yapılacağı temelin inşasında sahnede büyük bir hareketlilik söz konusudur. Ama yine de bir şey olmamıştır- sadece bir delik kazılmıştır.

Ama aynı zamanda Platonov'u genel sağduyuya muhalif olarak düşünmek de kesinlikle hatalıdır. Platonov sağduyunun içinde kalarak, erken komünizmin mantığını katastrofik ve nihilistik sonuçlara itmiş ancak geleneksel liberal özne konumuna da çekilmemiştir. Bu bakış açısıyla Platonov'un hümanist muhalifler de denilebilecek olan geç dönem hümanistlerinden kesinlikle farkı olduğunu ve Stalinizme uygun bir tepki gösterdiğini iddia edeceğim. Fazlasıyla acımasız olan Stalinizm, kültürel seviyede modernizmi reddederek popüler Rus hümanist geleneklerine büyük bir geri dönüş yaparak kendisini konumlandırmıştır. Kimse bunun katkısız bir manipülasyon olduğunu reddedemez. Örneğin, Puşkin ve Dostoyevki'nin kitapları gibi Rus klasikleri yeniden basılarak on milyonlarca üretildi. Ya da müziği düşünelim: Stalin döneminde klasik olarak seçilen Rus bestecileri ilginçtir. Çalışmaları manipülatif bir şekilde okunabilecek olan Mussorgsky ve Rimsky-Korsakov bir şekilde solcu ilan edildi. (Rimsky-Korsakov, 1905 devrimcilerini desteklediği için üniversitedeki konumunu dahi kaybetmişti). Hayır, icap etmiş tüm sonuçlarıyla dokunulmaz ilan edilen Çaykovski oldu. Çaykovski'nin mektupları Stalinist dönemde yeniden basıldığında sansüre uğradı çünkü başka bir şey yoksa bile, o tümüyle anti-Semitik idi. Bahsedilmemesi gereken bir başka ilginç detay ise eşcinsel oluşuydu. Ama bu durum paradoksal bir şekilde Çaykovski'yi muhafazakarlaştırdı çünkü Rusya'da o dönemde (geç 19. yüzyıl) tek eşcinsel çevrenin Çar'a yakın olan zengin yozlaşmış soylular olduğunu keşfetmişti. Bu nedenle Çaykovski muhafazakarlığında fazlasıyla haşindi. Örneğin, bazı devrimciler terörist bir eylem yaptıklarında ve Çar ölüm cezalarını durdurup cezalarını hapse çevirdiğinde Çaykovski, Çar'a öfkeli bir mektup göndererek acımadan vurulmaları gerektiğini yazmıştı.

Bir başka deyişle, etkili bir şekilde kitleler için Stalinizm, avangartta karşı bu büyük popüler Rus geleneğine dönüş demektir. Bu perspektifte Soljenitsin gibi yazarlar bile Stalinist olarak kaldı, Stalinizmi tam olarak tedavi ederek Stalinist mirasın bir parçası oldular. Fazlasıyla hayranlık duyduğum George Lukacs, Soljenitsin'in İvan Denisoviç'in *Hayatında Bir Gün* (gulag günlük yaşamını tasvir eden Sovyet edebiyatının ilk eserlerinden olan kısa bir novella) eserini gulag da bile nasıl hayatta kalınacağını olumlu bir şekilde gösteren ve sosyalist gerçekliğin tüm kriterlerine uyan bir eser olarak tanımlamıştır. Lukacs, tipik Stalinist güdülerini kutlayan işi işaret etmektedir: Bu bir günün sonuna doğru mahkûm, iş bitmiş ve gardiyan onu geri çağırması olsa bile, gardiyanın onu cezalandırma tehlikesine rağmen işinin başında kalarak işi bitirmeye çalışmaktadır. Lukacs için bu sahne, yaratıcı pratiğin mekanının acımasız koşullarda -gün sonunda İvan Denisoviç, arkasına yaptığı işe bakar ve yaptığı duvarı görür ve duvarı yaptığı için haz aldığı farkına varır- bile hayatta kaldığı maddi üretimin tipik sosyalist düşüncesinin bir ispatıdır. Komünizmin Batılı eleştirileri için fazlasıyla utanç vericidir. Platonov gibi birisini nereye koyabilirsiniz? Onun naif olduğunu, komünizm tarafından manipülasyona uğratıldığını ya da kör edildiğini söyleyemezsiniz. Hayır, herhangi biri yıkıcı korkunçluğu, oradaki uçurumu gördüyse bu, Platonov'du ve o, komünizmin Batılı, liberal eleştirmenlerinden çok daha iyi bir şekilde gördü bu durumu.

1935 yılında *The New Statesman*, Stalin ve 1934 yılında Rusya'yı ziyaret eden H. G. Wells arasında geçen bir diyalogu yayınladı. Stalin'i kutlayıp, ona teşekkür eden Wells, bugünün özgürlük anlayışının insanların eleştirmeye izin verilmesi değil midir sorusu ile Stalin'i eleştirip, onu kışkırtmaya çalıştı. Farklı seslerin ve benzeri şeylerin görülebilirliğinden

bahsetti. Wells, Britanya'nın yeterince bu farklı seslere sahip olmadığını ancak Sovyetlerin de sahip olmadığından bahsetti. Wells, Stalin'i utandırdığını düşündü ancak hızlı bir şekilde cevap veren Stalin, Wells'in yanlış anladığını, Sovyetler Birliğinde eleştirinin Britanya'dan daha gelişkin olduğunu söyledi: "Burada buna özeleştiririz" (Wells, 1935). Bir başka örnek: 1930'ların sonunda Stalin idam edilme yaşını 12 ya da 13'e indirdiğinde Batılı liberaller ironik bir şekilde bu kararın (yanlış) sosyalist hümanizmin en uç örneği olduğunu belirttiler. Stalin buna mükemmel cevabını verdi: Bu bizim sosyalist eğitimimizin büyük zaferinin bir işaretidir. Ülkemiz o kadar gelişmiştir ki, 12-13 yaşındaki insanlar yetişkinlerin olgunluğuna erişmişlerdir ve olgunluk sorumlulukları beraberinde getirir.

Tekrarlamak gerekirse, bazı solcuların iddia ettiği Lenin 3-4 yıl daha uzun yaşasaydı ve Troçki'yle anlaşma sağlasaydı, bu anlaşmayla Stalin'den kurtulsalardı mükemmel bir demokratik Sovyetler Birliği olacağı ütopyasını- özgürlükle, Eisenstein ile fütürist, avangart sanatla, halkla içli dışlı olmakla vb. reddetmek gerekir. Detaylı tarihi kaynakların gösterdiği kadarıyla Troçki fazlasıyla kibirli oluşuyla kaybetmeyi hak etmişti. Stalin sürekli olarak insanları görevlendirmeye çalışırken Troçki, onu ciddiye almıyor ve düşünüyordu: "Ben büyük Troçki'yim, Kızıl Ordu'nun kurucusu. Bırakalım herif küçük entrikalarıyla şımarsın. Politbüroda büyük bir konuşma yaptıktan sonra başarmış olacağım ve Stalin'in sonu gelmiş olacak". Bu Troçki'nin inanılmaz derecede yanlış hesapladığı bir şey oldu.

Platonov'un eşsizliğine geri dönmeme izin verin. Bahsetmek istediğim ilk şey, Stalinizmi anlamak istiyorsanız, ondan önceki rüyayı anlamak zorunda olmanızdır. Stalinizm, 1920'lerin radikal projesi denen bu rüyaya bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. 1920'lerdeki Sovyetler Birliği sanıldığından daha belirsizdi ve Platonov, radikal gerilimlerle nüfuz altında alınmış olan bu döneme bir bakış atmamızı sağlıyor. Stalin'in ondan nefret etmesine şaşmamalı! Stalin'in şairlerle olan ilişkisi, ki bugün bu şairler büyüklükleriyle anılırlar, fazlasıyla belirsizdi. Stalin neredeyse onlardan korkuyordu ancak yine de onlara saygı da duyuyordu. Osip Mandelshtam 1933 yılında ünlü "Stalin Nüktesi"ni yazdığında, Stalin'e karşı acımasız eleştirel bir şiir, KGB, Mandeshtam'ın tutuklanıp tasfiye edilmesi için planlar yapmıştı. Stalin şahsi olarak araya girip, birkaç yıllık sürgünün yeterli olacağını söyledi. 1938'de artık çok geç kalınmıştı çünkü Stalinist hümanist müdahale ve tasfiyeler evrensel hale gelmişti. Mandelshtam tekrardan tutuklandı. Benzer süreç Pasternak için de geçerliydi, o da KGB'nin tasfiyeler listesinde çoktandır yer alıyordu. Ancak Stalin, "Pasternak bir şair ve onu kendi bulutları üzerinde yürümesi için yalnız bırakmak gerekir" diyerek bu tasfiyeleri reddediyordu.

Bu durum, Platonov'dan öğrenilen ilk büyük derstir: Öncül Stalinist ütopya. İkinci soru ise Platonov'un bedensel deneyimlerimizin, gerçekliklerin vd. teknolojik manipülasyonu olarak açıkladığı şekliyle bugün nerede yer alıyor oluşumuz üzerinedir. Bence günümüzde biyogenetik alandaki ilerlemeler etkin bir şekilde insan doğasını değiştiriyor. François Balmès, biyogenetikteki bu ilerlemenin yol açtığı bozulmalardan bahsetmektedir:

İnsanın yeniden üretim koşullarının iki cinsiyetin karşılaşmasından radikal bir şekilde koparılışı ve genel öjeniğin imkana açılması, türlerin sınırlarını bozan klon, canavar ya da hibrid üretimine olanak sağladı. Biyolojik gerçekliğin sınırları etkileyici bir şekilde yer değiştirdi ve en güvenli kısıtlamalar olarak sembolize edilen hayat, ölüm, beden kimliği, cinsiyet farklılıkları kırılma noktaları oldu. Klonlama yapmak, prensipte bize, partnerlerden kurtulma fırsatı verdi. Dolayısıyla diğer cinsiyetten ya da ötekiden kurtulma imkânı verdi. Birey, öteki olmadan kendi kendine varlığını sürdürebilecekti. Bu durumun içinde nükleer füzyon sonucu insan türünün yok oluşu gibi radikal bir tarihi mutasyon bulunmaktadır. (Balmès, 2011, s. 16)

Nörolojik-söylem, kişinin kendi beynine eşit olduğunu, beynin hukuktan politikaya, edebiyattan sağlığa ve fiziğe kadar yaşamımızın tüm görünümüne nüfuz etmiş olduğunu anlatmaktadır.¹ Bu nörolojik-devrimin parçası olarak, devasa askeri yatırımlar, nöro-bilimsel

² Hady'nin (2012) çalışmasına atıf yapıyorum.

araştırmalara ayrıldı. En dikkat çekici örnek (kötü) şöhretli Amerikan DARPA'dır (İleri Savunma Araştırmaları Projesi) ki anlatı analizi, arttırılmış biliş (Iron Man projesi ve benzerleri gibi gelişmiş bilişsel kapasitelere sahip askerler yaratmak amaçlı projeler) ve otonom robotlar (ordunun büyük bir bölümü kontrol etmesi kolay robotik askerlere dönüştürmek amaçlanmaktadır. Böylece askeri personeli bulundurmanın ekonomik yükü azalacak ve askeri ölümlerin sayısı düşecektir) olmak üzere yatırımları üç hattan oluşmaktadır. Otonom robot-askerler, ayrıca acımasızca protestoları durdurmak ve vatandaşların sivil itaatsizlik olaylarında kullanılabilir. DARPA'nın temel motivasyonu, ABD vatandaşlarını (yabancı) kötülerden korumaktır. Bu korumayı, bazı insanların, terörist anlatıları olan sözlü hikâye anlatımlarına, söylevlere, propagandalara, kitaplara ve benzerlerine ne kadar dayanaksız olduklarını anladıktan sonra başlatmak istemişlerdir ve bunun için bu anlatıları daha iyi anlatılarla değiştirmişlerdir. Kısacası DARPA, hikayelerle zihinleri şekillendirmeye çabalamaktadır. Ama nasıl? İşte bir ipucu: DARPA, nöro-biyolojik alanı genişleterek hikâye anlatıcılığının etkisini derinden değiştirmeyi istemektedir. Standart anlatıların analizi böylece uğursuz bir dönüşüm yaşamaktadır: Amaç, potansiyel teröristleri uygun retorik ya da tartışmalarla hatta beyin yıkamayla bile ikna etmek değildir. Aksine amaç, direkt olarak kişinin beynine müdahale ederek, kişinin değişmeye kendisinin karar vermesini sağlamaktır. İdeolojik müdahale artık söylem ya da propaganda biçiminde yürütülmemektedir. Nöro-biyolojik yollarla beynimizin nörolojik süreçleri düzenlenmektedir. Ancak ana nokta şudur: Hangi anlatıların tehlikeli olduğuna ve bu nedenle nörolojik düzeltmeye ihtiyaç duyduğuna kim karar verecek? İnanılmaz deneyler yapıldı. Örneğin, zaman algınızı değiştiren haplar olabilir. Öyle ki bir dakikayı bir gün olarak deneyimleyebilirsiniz. Ve bunun ardından bu durumdan nasıl kar edilebilir düşüncesi gelmektedir. Diyelim ki tecavüz ya da benzeri bir eylemde buldum ve beş ya da on yıla mahkûm oldum. Ama diyelim ki ben insanlık için yararlı olan büyük bir bilim insanıyım (ki değilim). Ancak o zaman beni kaybetmek üzücü bir şey olacaktır. Beş ya da on yıl hapis yatmadaki temel fikir, gerçekte hapi kullanmış olmamda ve toplumun beni yalnızca bir günlüğüne kaybetmiş olmasında yatmaktadır çünkü ben hapsi on yıl olarak deneyimledim. Tamam. Benim hızlıca topluma katılımı neden yalnızca ceza açısından olsun. Neden cinsellik açısından da olmasın? (Yalnızca bir dakikalığına cinsel ilişkiye giriyorsun ama (...)). Burada vurgulamak istediğim şey yalnızca hayallerden bahsetmiyor oluşumuz (...). DARPA, bunu zaten yapmaktadır.

Bu post insan duruşunu, doğaya mutlak hakimiyet kurma olanakları gibi modern inançlarımıza düşürmemeliyiz. Bu duruşu, sözde Kartezyen kendini beğenmişliğe de düşürmemeliyiz (insan doğası bütünüyle uygun hale gelse, duygularını kontrol edebildiğimiz insanlar yaratsak, aynı zamanda yeteneklerini, zekalarını vb. geliştirebilsek bile). Fransız felaket teorisyeni Jean-Pierre Dupuy, geleneksel Kartezyen insan-merkezci küstahlığın garip bir tersine çevrilmesi olarak bu eğilimi tespit etti. İnsan teknolojisinin temelini oluşturan-günümüzün robotik, genetik, nano-teknoloji, yapay yaşam ve Yapay Zekâ araştırmalarında açıkça fark edilebilen bir tersine dönüş.

Bilimin bu kadar riskli bir aktivite haline geldiğini nasıl açıklayabiliriz? Bazı yetkin bilim insanlarının söylediklerine göre bilim, bugün insanlığın hayatta kalışını tehdit eder hale geldi. Bu soruya bazı filozoflar Descartes'ın hayalinin -doğanın efendisi ve sahibi olmak- kötü sonuçlandığı ve bu nedenle acilen "efendiliğin efendiliğine" dönmemiz gerektiğini söyleyerek cevap veriyor. Hiçbir şeyden anlamıyorlar. Bu filozoflar, tüm disiplinlerin "çakışma" yoluyla görüşümüzde kendi profilini oluşturan teknolojinin efendi olmayı amaçladığını göremiyorlar. Yarının mühendisi dikkatsizlik ya da cahillik nedeniyle büyücünün çırağı olmayacak, aksine bunu seçimle yapacak. Mühendis, kendisine karmaşık yapı ve organizasyonlar verecek ve kendi işe yarar özelliklerini keşfederek neler yapabileceğini anlamaya çalışacak (bir yükselen, alt üst olan yaklaşım. O, icra eden, yapan olduğu kadar bir kâşif ve deneyci de olacak). Başarısının ölçüsü, önceden belirlenmiş işlere dair bir listeyi fark etmesinden çok kendi yaratımları onu daha fazla şaşırtacak düzeyde kapsamlı olacaktır. (Dupuy'dan aktaran Besnier, 2010, s. 195)

Burada Dupuy haklı çünkü modern bilimin bu geleneksel Kartezyen düşüncesi olan bütüncül egemenlik, bizi aşacak olan bir canavar yaratmaktan daha belirsiz bir istektir. İstedığımız şey kendi yeniden üretimini sağlayabilecek olan bir yapay zekadır -şaşırmak istiyoruz. Yapay zekayı bir tehlike olarak görmektense, bu düşüncüyü bırakmalı ve bunu fazlasıyla ilgi çekici olan ve nereye gittiğimizi bilmediğimiz yeni bir dünya olarak görmeliyiz. Bir noktada insanlık kendi sonunda gibi. Örnek olarak verilebilir ki, insan oluşumuzun çok basit bir göstergesi olan iç ve dış yaşamı ayırıyor oluşumuz (düşüncelerim içimde, gerçeklik dışarıdadır) olmadan insan olamayışımızdır. Bu durum çoktan aşıldı. Eski hikayelere aşınayızdır, hatta medyada da duymuşsunuzdur. Hatta Stephen Hawking ünlü küçük parmağına da ihtiyaç duymuyor. Bugün hala ilkel düzeyde de olsa direkt olarak beyninizi bir makineye bağlayabilirsiniz. Sorun olan ise bir açıdan tanrı gibi oluşunuz, herhangi bir şeyi düşündüğünüzde meydana geliyor. Engelli bireylerin tekerlekli sandalyeleri, ileri diye düşünüldüğünde hareket ediyor, sol tarafa diye düşünüldüğünde, tekerlekli sandalye sola hareket ediyor. Bu teknoloji, Alman idealistlerinin “entelektüel sezgi” dedikleri ve gerçeklikle hızlıca çarpışan ve yaratıcı gücü olan ideal sezgiye cevaptır. Sorun, vulgar şekilde dışarı çıkanın içeri girecek olmasıdır. Bu açıdan dış dünyayı etkileyebilirsiniz bunun anlamı “içsel yaşamımız”ın da benzer şekilde kontrol edilebileceğidir. Yani bunun, hala ilkel düzeyde de olsa biyogenetiğin olanaklarıyla bağlantılı olan bir gelişme olduğunu düşünüyorum. Ancak yine de bu teknolojinin ne anlama geldiğini bilmiyoruz ama bazı çok ilginç soruları tartışmaya açıyor. Freud, Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları kitabında “protez tanrı” dediği yapay olarak arttırılmış kapasitemizin bu gelişmeyle bağlantılı olduğunu tahmin etmişti. Ve bu durumun endişe ve huzursuzluk yaratacağını çok iyi şekilde görmüştü. Bu o saçma, sıkıcı olan Batman, Superman ve Örümcek- Adam gibi süper kahraman filmlerinde gösterilen şeydir.²

Lacan, *Etik* adlı seminerlerinde bu eğilimi açıkça görmüş, “kıyamet noktası” (Lacan, 1992, s. 207) olarak hatırlattığı Gerçek jouissance-neşe-nin Semboliğin imkânsız doygunluğuna ve tümüyle muazzam neşeye batırılışını ifade etmiştir. Lacan, Heideggerci ifadeyle “sınırı aştık mı... içinde yaşadığımız dünyada?” (1992, s. 231) diye sorduğunda, “Semboliğin ölümünün olasılığının somut bir gerçeklik” haline gelişini ima ediyordu (Chiesa, 2007, s. 177). Lacan, atomik Holokost’un tehdidinden bahsetmekte: Günümüzde ise bu Sembolik’in ölümünün farklı versiyonlarını yaşadığımız bir zamandayız. O zamanlarda bile, Lacan, bu sorunun makineler tarafından gölgede bırakılacağımız sorunu olmadığını görmüş: Bunun yeni bir döneme giriş olduğunu ve bu yeni dönemde teknolojik araçların “dışarıda bir yerde” büyük makinelerde var olmayacağını aksine artık küçük parçalar olarak içimizde olacağını fark etmişti. Yani bu teknolojik araçları birer dış makinesel şeyler olarak bile deneyimlemeyeceğiz. Bu dışsal makineler evrenleşmeyecek, diyaliz makinelere bakalım (travmatik şekilde aşağılayıcı olan şey, kendinizin dışında bir makine görmenizdir ve hayatınızın yeniden üretimi ona bağlıdır). Hayır, bu implantlar görünmezleşecek, işlerini algılayamadığımız bir seviyede yapacaklar. Nano-teknolojiyi bu kadar heyecan verici yapan şey, kurulan nesnelere ve sürecin çok küçük boyutlar içeriyor olmasında ve günlük yaşamımızda yaşam-dünyamızla olan tüm korelasyonlarının etkileyici şekilde kaybolmasında yatmaktadır. Sanki alternatif bir gerçeklikte yaşıyor gibiyizdir: Nano-gerçeklik ve günlük gerçekliğimiz arasında paylaşılan ölçekler bulunmamaktadır ve kendi gerçekliğimizi etkileyebilir, onu nano-süreçlerle manipüle edebiliriz.

Bilimin değişen statüsü, geç döneminde Lacan’ın değindiği tamamen bilim tarafından üretilmiş nesnelere bolluğunu ima etmektedir:

Şu an sahip olduğumuz bilim, eğer bu şekilde ifade edebilirsem günümüzde dünyamızı her şeyin ötesine götüren bilginin etkisiyle, kendisi hakkında spekülasyonlar yapmamıza izin veriyor. Unutulmaması gerekir ki bilimimizin karakteristiği dünyanın daha iyi ve kapsamlı bilgisini

³ Bahsetmeden geçemeyeceğim. Son Superman filminin adı, The Man of Steel ironik şekilde Stalin’in gerçek bir İngilizce çevirisidir.

vermeme üstüne kuruludur ancak şeyleri varoluşa getirme, dünyada algımızın dışındaki şeyleri algılama üzerinedir. (Lacan, 2007, s. 158)

Bilim ve teknoloji günümüzde artık yalnızca doğal süreçleri anlamak ve yeniden üretmeyi amaçlamamakta, bizi şaşırtacak hayatın yeni formlarını üretmektedir. Amaç artık doğaya egemen olmak değildir. Aksine yeni şeyler üretmeyi amaçlamakta- olağan doğadan daha büyük ve güçlü şeyler, kendimiz de dahil (yapay-zekâ takıntısının, insan zekasından daha güçlü bir beyin üretmeyi amaçladığını dikkate alınız). Amaçlanan hayalin, bilimsel-teknolojik gayretin, geri dönüşü olmayan bir süreci tetiklemek olduğu, kendisini katlayarak artan bir şekilde ve kendi kendine yeniden üreten bir süreçte sürdürmek olduğu söylenebilir. Herhangi biri nano-teknolojik deneylerin öngörülemeyen sonuçlarını, kanser gibi durumlarda kontrol dışı bir şekilde kendi kendini üreten yeni yaşam formlarını hayal edebilir mi? İşte burada standart bir korkunun tanımı bulunmakta:

50 ile 100 yıl içinde, yeni bir organizma sınıfının ortaya çıkması muhtemeldir. Bu organizmalar, insanlar tarafından tasarlanacağı için yapay olacaklar. Ancak yine de bu organizmalar yeniden üreyecek ve orijinal hallerinden başka bir şeye evrilecekler. Hangi kavramı kullanırsak kullanalım “canlı” olacaklar... Evrimsel değişimin hızı fazlasıyla seri olacak... İnsanlığa ve biyosfere etkisi çok büyük olabilir: Endüstriyel devrimden, nükleer silahlardan ya da çevre kirliliğinden daha fazla etkileyici olabilir. (Farey & Belin, 1992, s. 815)

Bu korkunun ayrıca kendi libidonal boyutu vardır: Hayatın aseksüel yeniden üretiminin korkusu; yıkılmaz, sürekli genişleyen, kendi kendine bölünerek kendisini yeniden üreten “ölmeyen” bir hayatın korkusu. Kısacası, Lacan’ın *lamella* dediği mitik yaratıktan korku, libidonun bedensiz insan dışı organı, mitik öznelilik öncesi ve ölmeyen yaşam maddesi olarak kendisini ifade etmektedir. Çünkü bu icatları bu kadar esrarengiz yapan şey, insan organlarını tamamlayıcı olmalarından daha başka bir şeydir; bu icatlar bir mantık önererek keskin bir şekilde kendisini ayrıştırmakta; “normal” gözükken dil olarak cinsiyetlendirilmiş insanların libidonal ekonomisinin düzenini bozmaktadır. Teknolojik-icatlar potansiyel olarak “ölmeyendir”; bu teknolojik-icatlar “bedensiz organlar” olarak parazit görevi görmekte; kendi tekrar eden ritimlerini hizmet eden ve tamamlayıcı olan olarak dayatmaktadır. Tekrarlamak gerekirse, bu Lacan’ın bizim dünyamızı önceden gördüğü ve lathouses-bilimin ve kapitalistlerin söylemleri- olarak tanımladığı ölmeyen nesnelere insan nüfusunu arttırdığı bir durumdur. Bu noktada lathouses-bilimin ve kapitalistlerin söylemleri-ne kapitalizmi eklememiz gerekir. Burada bütünüyle artı-değer zinciriyle uğraşyoruz: Artı-değer bilgisiyle bilimsel teknoloji (zaten var olan gerçekliğin salt *connaissance*-tasavvurunun ötesinde bir bilgi, yeni nesnelere içinde yer alan bir bilgi); kapitalist artı-değer (icatların çoğalmasında bu artı-değer bilgisinin metalaşması); son olarak ise artı-değer hazzı (objet a -küçük sanatsal nesne- formları olarak icatlar), bu durumlar lathouses-bilimin ve kapitalistlerin söylemleri- üzerimizde sahip olduğu libidonal ekonomiyi açıklamaktadır.

Bu durumu ne olursa olsun insanın hazzını özgürleştiren bir perspektif olarak görüyorum. Hikâye şöyle sürüyor. İcat ettiğimiz farklı araçlarımız var. Kadınlar için plastik penis varken, erkekler için “Dayanıklılık Egzersizi Ünitesi” denen ayrı ayrı tasarlanmış plastik vajinalar bulunmaktadır. Bu vajinalar el fenerine benzer ve farklı plastik dış yüzeyleri bulunmaktadır (plastik vajina, anüs ya da ağız biçimleri) ve az ya da çok kılı olmak üzere farklı modelleri olanlar da vardır. Kullanıcı, titreşimlerin yoğunluğunu ve sıklığını ayarlayabilir. Bu durum düşünüldüğünde, bu icatlarla randevuya çıktığında tümüyle tatmin olunabilir. Bir kadınla flört ettiğimi ve “yapmaya” karar verdiğimizi düşünelim. Onun evinde buluştuk ve ben Dayanıklılık Egzersizi Ünitemle geldim, kadın da dildosuyla geldi. İki aleti birbirine yerleştirip çalıştırdık. Süper-egosol görev bilincimiz hazzını alırken biz de rahatlayıp, güzel bir sohbet edebilir, film izleyebiliriz. Süper-egodan azadeyiz ve bu müstehcen fantezilerden gelen özgürlük bizi daha uygar şeyler yapmaya yöneltebilir.

Yakın zamanda çocuksu fantezilerimden birini hatırladım. “Bebekler nereden gelir” fantezisi çılgıncadır ancak bir kez olgunlaştıktan ve “gerçek seks” yapmaya başladıktan sonra daha fazla fantezilere ihtiyaç duyulmayacağı fikri yanlıştır. Hayır, insan olmanın paradoksu, daha gelişmiş bir formda bu fantezilerin bir sona ermesidir. Bir çocuk olarak, bebekleri leyleklerin getirdiğini bilirdim ancak bir sorunum vardı; sonunda seksin ne olduğunu öğrendim ama yine de naifliğimden ötürü buna inanmadım. Bu neredeyse bir Katolik tepkisiydi: “bu kadar asil ve masum bir şey olan çocuk nasıl olur da çıplak, terleyen bedenlerin karışımından gelirdi?” Ve bir çözüm buldum: Evet, bebek yapmak için seks yapmak gerekiyor ama tüm mantıklı varoluşlar bilir ki yine de bebekleri leylekler getirir. Yani siz aşk yaşarken bir leylek sizi izlemektedir ve iyi bir performans gerçekleştirirseniz, ödül olarak bir bebek kazanırsınız. Cinsel işlevlerimiz böyle bir şeydir. Yani hatırlarsanız -makinelere titreşiyor ve bizim artık böyle bir görevimiz bulunmuyor; seks yapmak gibi bir görevimiz artık bitti. Ve sonra bir kadınla konuşuyoruz ve şans eseri ellerimiz tutuşuyor ve belki, sadece belki kendimizi yatakta buluyoruz. Biz, büyük Öteki için zaten sevişmiştik, yani bu sefer artık sadece artı-değer üretiriz.

Eğer bu post-insan dönemine yaklaştığımızı kabul ediyorsak, bu sonucun olasılı(ksızlığını)ğın simgeleyen büyük felsefi probleme girmiş oluruz. Bilim bize insan olmadığımızı, bunun yerine bir otomat, değiştirilmiş biyoloji olduğumuzu söylemektedir. Ama bu imaja uygun olacak şekilde herhangi bir şeyle olan deneyimimizi değiştirebilir miyiz? Burada iş ilginçleşiyor. Bazı bilişsel uzmanların ifadelerine göre, bunu yalnızca biyolojik mekanizmamızla nesnel bir şekilde bilebiliriz ancak yine de kabul edemeyiz. Kendimizi özgür bireyler olarak kabul etmeye ihtiyacımız var. Bu tartışmanın “transandantal”, Habermascı versiyonu vardır. Bu versiyona göre bilimler, tabii ki doğrudur ancak onlar belirli bir özneler arası toplulukta hayata geçirilmiş sosyal uygulamalardır. Bu indirgemecilik yapılamayacak bir görünümdür çünkü “özneler arası topluluk nörolojik açıklamalarla yapılıyor” diyemeyiz. Bunun için, nörolojik açıklamalar yapabilmek için, bilim topluluğunun transandantal a priori şekilde burada olması gerekirdi. Bu nedenle üçüncü bir duruma bakmak gerekir. İfade etmeliyim ki bundan zevk alıyorum. Üçüncü durum, radikal bilişselciler olan Patricia ve Paul Churcland’ın söylediği gibi bilişsellik sonuçlarını günlük yaşamımıza dahil etmemiz için öznel tavırlarımızı değiştirebiliriz. Ancak bana kalırsa bu durum işlemez çünkü bu varsayım eski, özgür, bağımsız öznenin hala yerinde durduğunu iddia ediyor.

Alman bir bilişselci ve Budist olan Thomas Metzinger, bütünüyle farklı ve fazlasıyla radikal olan bir sonucu mantıksallaştırıyor: Ona göre bizi öznel deneyimlemeye iten tek şey (felsefe kelimesini kullanmazdım ben) -kendilik denen şeyin olmadığı ve bizim yalnızca birer nörolojik otomatlar olduğumuz ya da “düşüneni olmayan düşünceler” olduğumuz- Budist aydınlanmasıdır. Budist aydınlanmasına ulaştığımızda, gerçekten özne olmadan düşünürsünüz; ifadeler ve ifade edilmiş rastlantılara denk gelirsiniz. Böyle bir sonuca dair kimi sorunlar olmasına rağmen, Budizmin ısrarla aynı çıkmazda kendisini tekrar etmesini (bu çıkmazı öznelğin ısrarcı bir formu olarak tanımlıyorum) ilginç buluyorum. Örneğin Budizmin savaş problemiyle nasıl yüzleştiğine bakalım. Tibet Budist tapınağını inşa ettiklerinde iddialarına göre tek bir solucanı dahi öldürmemeye üzerine fazlasıyla hassaslardı. En başından beri anlatmak istediğim şey, Buda çoktan yaşlıydı ve bazı krallar Budizme katılmışlardı. Bu krallar, Devletin bir orduya ihtiyaç duyduğu konusunda ısrarcıydılar ve Budizm bu konuda üç farklı yol buldu ki her biri savaş zamanında öldürme eylemini aklama konusunda bir öncekinden daha uğursuz idi.

İlki standart olanıdır. Aynı zamanda Batı’da da bulabilirsiniz bunu: Öldürmek kendinden daha büyük bir kötülük korumak amaçlıysa izin verilir. Buradaki sorun, bu mantığın nerede son bulacağıdır. Japonya 1930’larda Çin’i işgal ettiğinde kendilerini haklı görme nedenleri buydu: Çinliler yozlaşmış bir toplum haline gelmişti ve biz onları işgal ederek barışı getirdik. İkinci versiyon ise, araya mesafe girdiğinde Hayat Döngüsünden çıkmış olursun. Böylece artık karmaya dahil olmazsın ve dilediğini yapabilir hale gelirsin. Bu sözü her şeyin

başında bulabilirsiniz. Öldürme eylemi kötücüdür ancak öldürme eylemine bağlı bir kişi olduğunuz sürece. Zaten özgürleşmiş birinin konumundan yapıyorsanız, kabul edilebilir hale gelir. Budizmin özgürleşme tanımı fazlasıyla radikaldir. Bu tanıma göre kendinizi eylemlerinizin bir iz bırakmadığı Yaşam Döngüsünden muaf tutmanız gerekmektedir. Bu, ilk önermeden daha sofistike bir versiyon: evet, her öldürme eylemi iz bırakır (Eğer birini öldürürsem, bir aslan yerine düşük bir solucan olarak tekrar doğarım) ama öldürdüğünüz kişi gerçekten kötüyse ve ilerleyen günlerde yüzlerce kişiyi öldürecekse -ama henüz kimse öldürmemişse- o kişiyi kötü karmaya sebep olacak olan gelecekteki öldürme eylemlerinden engelleyebilirim. Böylece, o kişiyi kurtarmış olurum ve sonuçta ötekilerin yaşaması için kötü karma edinmeme rağmen olağanüstü bir kahramanlık örneği göstermiş olurum. Örneğin bir başka filozof olarak tekrardan doğarım. İşte burada Stalinist hile devreye giriyor: Ötekileri koruyan ve bana kötü karmaya neden olan bu kahramanca davranışım nedeniyle bu davranış en üst etik davranış olmakta ve bu sebeple de kötü karmam iyi karmaya dönüşmektedir.

Budizmin en büyük katastrofisi Bodhisattva düşüncesi ile başlamaktadır. Bodhisattva, aydınlanmayı başarmış kişilerin, sempati duygusuyla geride kalan tüm acı çekenler için dünyaya geri dönmesidir. Bu aydınlanmış kişi, “Hayır, ben, tüm insanların hatta tüm duygulu varoluşların, acı çekmenin bu sıradan fenomenel gerçekliğinden kurtulana kadar burada kalacağım” demektedir. Bu düşünce Budistler arasında korkunç çatışmalara neden olmaktadır çünkü Budizm, aydınlanmanın iki aşırı formu arasında salınmaktadır: Bir yanda radikal gerçeklik düşüncesi diyebileceğimiz aydınlanmanın evrensel bir olay olduğu ve tüm acı çekişin ortadan kalkacağı düşüncesi yer almaktadır. Diğer yanda ise daha ikna edici ve otantik, minimalist versiyonu bulunmaktadır. Buda, bulutların üstünde yaşayan ve bize yardım etmek için geri dönen bir kişi olarak tanımlanmamaktadır. Aydınlanmış olmak demek başka bir yere havale olmak demek değildir. Burada bütünüyle ve direkt insan olarak bulunursunuz ancak yine de aydınlanmışsınızdır. Değişen tek şey, gerçekliğe karşı olan tutumunuzdur. Budizm, sürekli olarak bu iki ekstrem düşünce arasında salınmaktadır; bu nedenle Budistler arasında ekstrem şekilde pasifist olanları bulabileceğiniz gibi radikal şekilde öldürmeyi savunanları da bulabilirsiniz. Ang Lee'nin bana anlattığı versiyon olan bir Çinli Budist rahibin Bodhisattva olmayı reddettiğini yalnızca günahattan arınmış olanları değil aynı zamanda sonsuza kadar günahlarının bedelini cehennemde çekecek olanları da dahil etmek gerektiğini ifade ettiği versiyonu bence en güzel versiyonudur. Bir milliyetçi olan Ang Lee, bir istisnayı ifade etmektedir: Mao (Kültür Devrimi nedeniyle) sonsuza kadar acı çekmelidir. Ekstrem pasifistleri bir kenara bırakırsak, kendilerini karma döngüsünün dışında tutan ve böylece istediklerini diledikleri gibi yapan Japon Budistleri gibi ekstrem militaristler de bulunmaktadır.

Kısaca araya girmeme izin verin. Burada sorunun kendisi de acı çekmektedir. Cehennem, şüpheli bir kavramdır. Aquinas'lı Thomas'ta güzel bir tartışma bulabilirsiniz: İyi birer insansak cennette olacağız ve cennetten, cehennemde acı çekenleri izlemeye iznimiz olacak. Thomas hatta cehennemde acı çekenleri izlemenin, cennette oluşumuza dair hazzı güçlendireceğini ifade etmektedir. Ancak burada, Thomas, bir sorunla karşılaşmaktadır: Diğer insanların sonsuz işkencelere maruz kalışını hazla izlemek cennetin nasıl bir parçası olabilir? Aquinas'lı Thomas burada tipik skolastik bir sofistlik yapmaktadır. Hazzı iki türe ayırmaktadır: Ötekilerin acısından kaynaklanan direkt haz ve tanrısal adaletin hazzı. O zaman gerçek çözüm nedir? Bu sorunu bir zamanlar Canterbury eski başpiskoposu olan Rowan Williams ile tartışmıştım (ve dalga geçmiştim). Bu durumu başka yollardan düşünmemiz gerektiği üzerine olan çözüme o da katılmıştı. Cennette nektar içersiniz ve her türlü hazzın içinde yer alırsınız ancak sonunda bundan sıkılırsınız. Sonra cennete kayıt işlemleri yapan bazı melekler gelip şikâyet etmemeniz için size yardım eder ve ötekilerin acı çektiğini hatırlatır. Cennette, hemen depresif ve sıkılgan olacağımız aşıkarken bunun yanında cehennem hoş bir mekandır ve şeytan bariz şekilde hayırsever bir tanrıdır (Lubitsch'in Cennet Bekleyebilir eserinden bildiğimiz kadarıyla). Hepimizin bildiği gibi, cehennemde iyi vakit geçiririz, seks yapar, alkol alırız vb.

Ancak kimi zamanlar cehenneme bizi kaydedenler gelip: “Bakın arkadaşlar, güzel zaman geçiriyoruz ama öğrendiğim kadarıyla önümüzdeki beş dakika boyunca cennet tarafından gözleneceğiz. Lütfen, buradaki hayatımızı korumak için birazcık acı çeker gibi davranın ki onları etkileyelim ve şiddete devam edelim”.

Aydınlanmanın Budist düşüncesi başka bir sorunla bizi karşılaştırmaktadır. Günümüzde az ya da çok şekilde Nirvana seviyesine ulaşmanın haplar aracılığıyla başarılacağı kanıtlanmıştır. Burada bazı Budistler büyük bir sorunla karşılaşır çünkü biyokimya ironik şekilde “aydınlanma hapları” dediği hapları çoktandır üretmektedir. Basitçe hapi alıp “oraya” ulaşmak varken neden yorucu bir süreç olan ruhani yükselmeye çalışalım? Sorun acı verici çünkü beyin aktivitelerimizin ölçümü göstermektedir ki aydınlanmanın içsel deneyimleri tıpatıp aynıdır. Skolastisizm çizgisinde devam eden bazı Budistlerin umutsuz çabaları, hak edilen mutlulukla hak edilmeyen mutluluğu ayırmaya çabalamaktadır. Kimyasal mutluluk hak edilmemiş olduğu için sayılmamaktadır. Ama bence bu bütünüyle Budizmin mantığına aykırıdır. Budizmle çelişen bir ahlak sunmaktadır. Tüm bunlar göstermektedir ki Budist ahlak çalışmamaktadır. Budist aydınlanması radikal bir otantik deneyim biçimi değildir. Sorun, bu durumun vulgar şekilde formüle edilebilecek olan ahlaki bir ikileme girmesi değildir: “Bir kadına tecavüz edip, insanlara işkence edip yine de neden aydınlanmış bir şekilde kalamıyorum?” Bence bu Budizmin uygun bir cevap üretmediği rezil bir sorudur. Ancak çözüm yine de Batı Yahudi-Hristiyanlığında hatta İslami geleneklerde bulunabilir. (İslami diyorum çünkü güzel bir alıntı vardır ve der ki Tanrı yalnızca ritüelleri sunar ve “gerçekten” neye inandığınıza kayıtsız kalır.) Ahlakın bütün olarak dışsallaştırılması noktasında bir seçim yapmak zorundayız ve bu bizim Yahudi-Hristiyan gelenekten alacağımız olan derstir. “İçsel yaşam”ın anlamı yoktur; tüm suçlular bir “içsel yaşam”a sahiptir, “kendi şahıslarına ait anlatacakları hikayeleri” vardır ama önemli olan şu ki “otantik” içsel yaşam bir maskedir, kendi eylemlerimizin sonuçlarından kaçmak için ürettiğimiz bir fantezidir.

Kaynakça

- Balmès, F. (2011). *Structure, logique, aliénation*. Toulouse: Érès.
- Besnier, J. M. (2010). *Demain les posthumains: Le futur at-il encore besoin de nous?* Paris: Fayard.
- Chiesa, L. (2007). *Subjectivity and otherness: A philosophical reading of Lacan*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Dupuy, J. P. (2004). Le problème théologicoscientifique et la responsabilité de la science. *Le Débat*, 129, 175-92.
- Farmer, J. D. & Belin, A. (1992). Artificial life: The coming evolution. C. G. Langton (Ed.), *Artificial life* (p. 815-40) içinde. Reading, MA: Addison & Wesley.
- Figes, O. (2001). *Natasha's dance: A cultural history of Russia*. London: Allen Lane.
- Hady, A. E. (2012). Neurotechnology, social control and revolution. Erişim adresi (t.y): <http://bigthink.com/hybrid-reality/neurotechnology-social-control-and-revolution>
- Lacan, J. (1992). *The Ethics of psychoanalysis*. London & New York: Routledge.
- Lacan, J. (2007). *The other side of psychoanalysis*. London & New York: W. W. Norton.
- Platonov, A. (2009). *The Foundation pit*. New York: NYRB.
- Platonov, A. (2013). The antisex (A. O. Fisher, Çev.). *Cabinet*, 51, 48-53.
- Wells, H. G. (2014). H. G. Wells: ‘It seems to me that I am more to the Left than you, Mr Stalin’. *New Statesman* (27 Ekim 1934). Erişim adresi (t.y): <http://www.newstatesman.com/politics/2014/04/h-g-wells-it-seems-me-i-am-more-left-you-mr-stalin>
- Zizek, S. (2012). From animal to ‘stamina training unit’. O. Timofeeva (Ed.), *An essay on negativity, immanence, and freedom* (s. 6-11) içinde. Maastricht: Jan van Eyck.